

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บุคคลที่สำคัญของระบบการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรได้กำหนดไว้ คือ “ครู” ครูจะมีบทบาทในการ “พัฒนาคน” ให้มีคุณภาพในทุกระดับของการศึกษา ครูจะเข้าไปมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา และในการ “พัฒนาคน” นั้น ครูจะต้องมีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะพัฒนา เพราะการพัฒนาคนคือกุญแจสำคัญที่จะเปิดประตูไปสู่การพัฒนาทั้งปวงหากครูไม่มีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอแล้วการ “พัฒนาคน” ก็จะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ครูจึงควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถอยู่เสมอเพื่อพัฒนา เยาวชนของชาติ และประเทศชาติต่อไป วิจิตร ศรีสะอ้าน (2523) กล่าวว่า “ครูเป็นหัวใจของการพัฒนาการศึกษาทั้งมวล” ไพบุลย์ จันทยศ (2528) ให้ทัศนะว่า “ถ้าครูไม่พัฒนาตนเองแล้ว การศึกษาก็คงไม่พัฒนาตามไปด้วย” การพัฒนาตนเองของครูจึงเป็นสิ่งสำคัญสิ่งแรกและสำคัญที่สุด เพราะหากครูไม่มีความคิดในการที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเอง หรือไม่เริ่มต้นการพัฒนาที่ตนเองเสียก่อนแล้ว แม้จะได้รับการสนับสนุน หรือส่งเสริมให้จัดการพัฒนาในรูปแบบใด ๆ อย่างมากมาย การพัฒนานั้นก็จะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นการพัฒนาตนเองของครูจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นการฝึกฝนหรือปรับปรุงตนเองให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น เพื่อพัฒนาวิชาชีพครู ในด้านความรู้ เทคนิควิธีสอนให้มีประสิทธิภาพ และดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และจากการสำรวจ แนวความคิดและบทความของผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงการศึกษาวงการครู ธีรยุทธ เสนิงส์ ณ อยุธยา (2525) ได้สรุปความสำคัญของครูไว้ดังนี้

1. ครูเป็นนักพัฒนาคน พัฒนาทั้งด้านความรู้ความสามารถ ที่จะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตต่อไป
2. ครูเป็นผู้ชี้แนะทางความคิดให้แก่ศิษย์ รู้จักการเลือกตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยเหตุผล
3. ครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และบุคคลทั่วไป
4. ครูเป็นตัวจักรสำคัญ ในการดำเนินการศึกษา อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการ พัฒนาประเทศ

5. ครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมเสถียรภาพของประเทศ ในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองให้มั่นคง เพราะสามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และปลูกฝังค่านิยมอันดีงามให้แก่เยาวชนของชาติให้ได้มากที่สุด

6. ครูเป็นผู้ช่วยเหลือและพัฒนาชุมชนที่ทำงานอยู่ให้เจริญขึ้นได้ เนื่องจากรู้สภาพและปัญหาของท้องถิ่นได้ดีกว่าฝ่ายอื่น

จากความสำคัญดังกล่าว ครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญหลายประการเป็นทั้งผู้ให้ความรู้ เป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นนักพัฒนาเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ในทางที่ดีขึ้น และในปัจจุบัน แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ได้กำหนดแผนงานหลักเพื่อพัฒนาการศึกษา ในแผนงานหลักที่ 3 เกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตครูและการฝึกอบรมและพัฒนาครูประจำการ โดยมีแนวคิดที่ว่า บทบาทของครูมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้จัดประสบการณ์และบรรยากาศในกระบวนการเรียนรู้ เสนอสาระที่ท้าทายการคิดวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมแก่ผู้เรียน ครูจึงต้องมีคุณสมบัติเฉพาะมีความสามารถสูง สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องเพื่อให้รู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ในกระบวนการเรียนการสอนต้องยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนา ศักยภาพได้อย่างเต็มที่ สามารถดำรงชีวิตและเลือกประกอบอาชีพได้อย่างดีและมีความสุข ซึ่งการที่จะได้ครูในลักษณะนี้ การพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของครู จึงเป็นภารกิจสำคัญ และควรดำเนินการโดยเร่งด่วน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กาญจนา จวรรณกุล และ สุมณ อมรวิวัฒน์ และคณะ (2527) ซึ่งสรุปได้ว่า ครูผู้สอนควรจะได้มีการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านหลักสูตร ครูจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และถ่ายทอดเนื้อหาวิชาได้อย่างชัดเจน แม่นยำ ถูกต้องตามวัตถุประสงค์

2. ด้านการสอน ครูจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีสอนที่ทันสมัย และสอดคล้องกับหลักสูตร และเหมาะแก่ระดับของผู้เรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนมีความต้องการเรียนมากขึ้น

3. ด้านสื่อ ครูต้องพัฒนาตนเองเป็นผู้นำในการใช้สื่อเทคโนโลยี การประยุกต์การสร้างสื่อ จัดหา จัดทำ อย่างประหยัดให้สอดคล้องกับบทเรียนและผู้เรียน

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล ครูต้องรู้จักการพัฒนาตนเอง ในการสร้างและใช้เครื่องมือที่ทันสมัย สามารถวัดผลและประเมินผลได้ตรงวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตร

ในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตร ครูจะต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรอย่างกว้างขวาง เพื่อจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่น ซึ่งในปี พ.ศ. 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 เป็นหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เพื่อให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประเด็นหลักของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งเน้นให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คำนี้ถึงความหลากหลายของท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้นหลักสูตรฉบับนี้จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเนื้อหา รายละเอียดกระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อเอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนมีความรู้ และประสบการณ์ ที่จะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่น และสังคม และเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความคิด และผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ , 2536) ในการเปิดโอกาสให้แต่ละท้องถิ่น จัดทำรายละเอียดในส่วนที่เป็นของท้องถิ่นได้ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในท้องถิ่น จะทำให้ผู้เรียนรักในท้องถิ่น เรียนรู้ในสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นการปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ซึ่งสุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ (2534) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาของไทยปัจจุบันเป็นการกำหนดในเรื่องของ เนื้อหา หลักสูตร วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายต่าง ๆ นั้น เป็นการกำหนดจากข้างบนลงไปข้างล่าง หรือเป็นการสั่งการจากหน่วยเหนือให้ผู้ปฏิบัติตาม ทำให้หลักสูตรที่นำมาสอนทางไกลชีวิตจริงของชุมชน ผู้เรียนรู้เรื่องไกลตัวมากกว่าที่จะรู้เรื่องของตัวเองหรือเรื่องใกล้ตัว ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น โดยนำเอาการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงศิลปแขนงต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เข้ามาสอดแทรกในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหนในถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542) หมวด 4 มาตรา 27 กำหนดไว้ว่า

“ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตาม
วัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน
และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็น
สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ "

ในวรรคสอง ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ซึ่งหมายถึง
การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและ
สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บุคคลที่มีบทบาทมากที่สุดในกรร่วม
จัดทำสาระของหลักสูตร หรือร่วมพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น คือ ครูผู้สอน
เพราะครูผู้สอนจะต้องนำหลักสูตรลงไปสู่การปฏิบัติการสอน นำผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่
หลักสูตรกำหนดไว้ หากครูผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว
ก็เป็นการยาก ที่จะพัฒนาหลักสูตร ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้
ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเอง ให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอ ที่จะสามารถพัฒนา
หลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าวข้างต้น สำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ จึงมีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัด โดยหน่วยงานศึกษานิเทศก์
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ จัดทำโครงการพัฒนาครูผู้สอนและบุคลากรขึ้น บรรจุ
ลงในแผนปฏิบัติการประจำปี 2543 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ โดยเน้น
ความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนและบุคลากรในสังกัด ในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรตามความ
ต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ครูผู้เรียนและบุคลากรในสังกัด ได้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถ
นำไปพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ
และปัญหาของแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากจังหวัดศรีสะเกษ เป็นจังหวัดที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่แตก
ต่างกันบางพื้นที่ มีสภาพการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน เพราะมีชนเผ่าที่อาศัยอยู่
4 เผ่า คือ ลาว เขมร ส่วย และเยอ ซึ่งชนเผ่าแต่ละเผ่า จะมีวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่
ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการพัฒนา
หลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นจึงมีความ
สำคัญมาก และบุคคลที่เป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับ
ความต้องการของท้องถิ่นผู้หนึ่งก็คือ ครูผู้สอน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ จึงได้มี
โครงการขึ้นมาเพื่อพัฒนาครูผู้สอนและบุคลากรในสังกัด เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ
พัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาและ ส่งเสริม
ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่

จากความสำเร็จและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบด้วยยังไม่มีผู้ใดทำวิจัยในเรื่องนี้ มาก่อน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน เกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำข้อมูลจากการวิจัยไปวางแผน ในการดำเนินการพัฒนาครู ผู้สอนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ของสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน เกี่ยวกับการพัฒนา หลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน เกี่ยวกับการ สร้างหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ

2. การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเองของครูผู้สอน เกี่ยวกับการ พัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดโดยการสังเคราะห์จากเอกสาร ตำรา และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

1. หลักสูตรและการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดความต้องการจำเป็นท้องถิ่น
3. การกำหนดจุดประสงค์หลักสูตรรายวิชา
4. การกำหนดเนื้อหาวิชา
5. การกำหนดกิจกรรม
6. การกำหนดคาบเรียน
7. การจัดทำแผนการสอน และคู่มือครู
8. การใช้สื่อการสอน
9. การทดลองใช้และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาตนเอง หมายถึง สิ่งที่ต้องได้รับการตอบสนอง เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปรับปรุงตนเองให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้น ช่วยให้สามารถปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำหลักสูตรรายวิชาขึ้นใหม่ ตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา ความต้องการ และชีวิตจริงของผู้เรียนในท้องถิ่น เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ สังคม และมุ่งปลูกฝังให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูล ในการวางแผนดำเนินการพัฒนาครูผู้สอน ในโรงเรียนประถมศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ครูผู้สอนปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลสำหรับครูผู้สอน ในการดำเนินการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนยิ่งขึ้นไป